

FILOZOFIJA ODGOJA

PREDAVANJE

BR. 19.

JOHN DEWEY

(1859-1952)

**DEMOKRACIJA I ODGOJ
U SUVREMENOM DRUŠTVU**

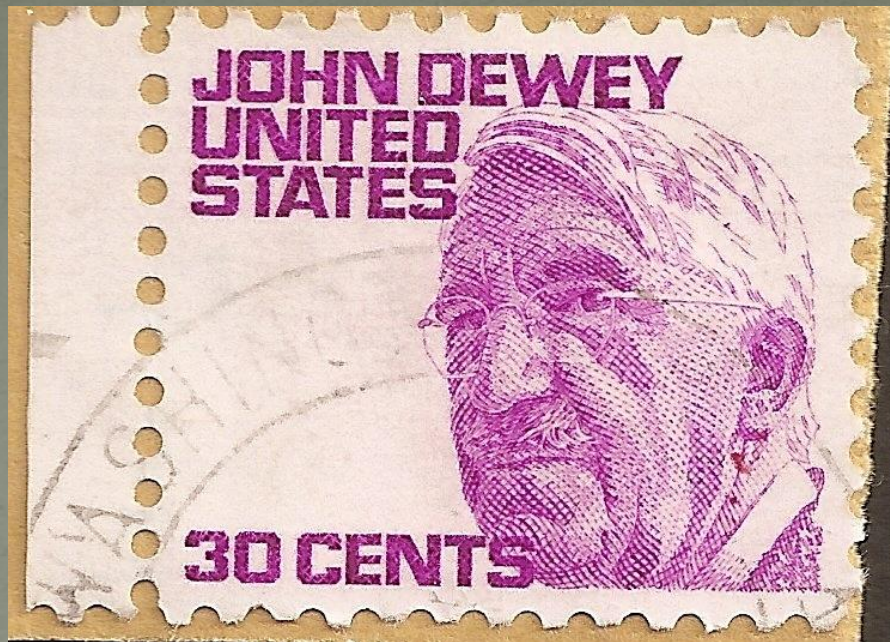
- američki filozof **pragmatističke** orijentacije, svojedobno u SAD-u – pa i šire – shvaćan vodećim stručnjakom na polju odgoja i obrazovanja
- posredno ili neposredno utječe na različite pravce “**progresivnog**” odgoja i obrazovanja koji ističu dječje interese i potrebe; **odbacivanje autoritarnih metoda** poučavanja; **otvaranje škole promjenama i inovacijama**
- pridaje prvorazrednu etičku vrijednost **demokraciji**, te odgoj i obrazovanje shvaća kao oruđe kojim se pojedinac može osposobiti za zanimanje i ujedno integrirati u društvo koje se neprestano mijenja
- kako bi se ostvario taj progresivni cilj smatra nužnom **radikalnu reformu odgojno-obrazovnog sustava** (pedagogije, didaktike, kurikuluma...). Osobno je utjecao na obrazovnu reformu u Turskoj, Meksiku i Sovjetskom Savezu

Pragmatizam (grč. pragma=djelo, čin, uspjeh) – filozofski pravac koji smatra da su **praktično djelovanje i praktična korist odlučujući kriteriji za prosudbu smisla ili istinitosti teorije.**

(u svakodnevnom životu: shvaćanje da praktična korist treba biti vrhovni regulator ljudskog mišljenja i djelovanja; tj. djelovanje koje je vođeno takvim shvaćanjem)

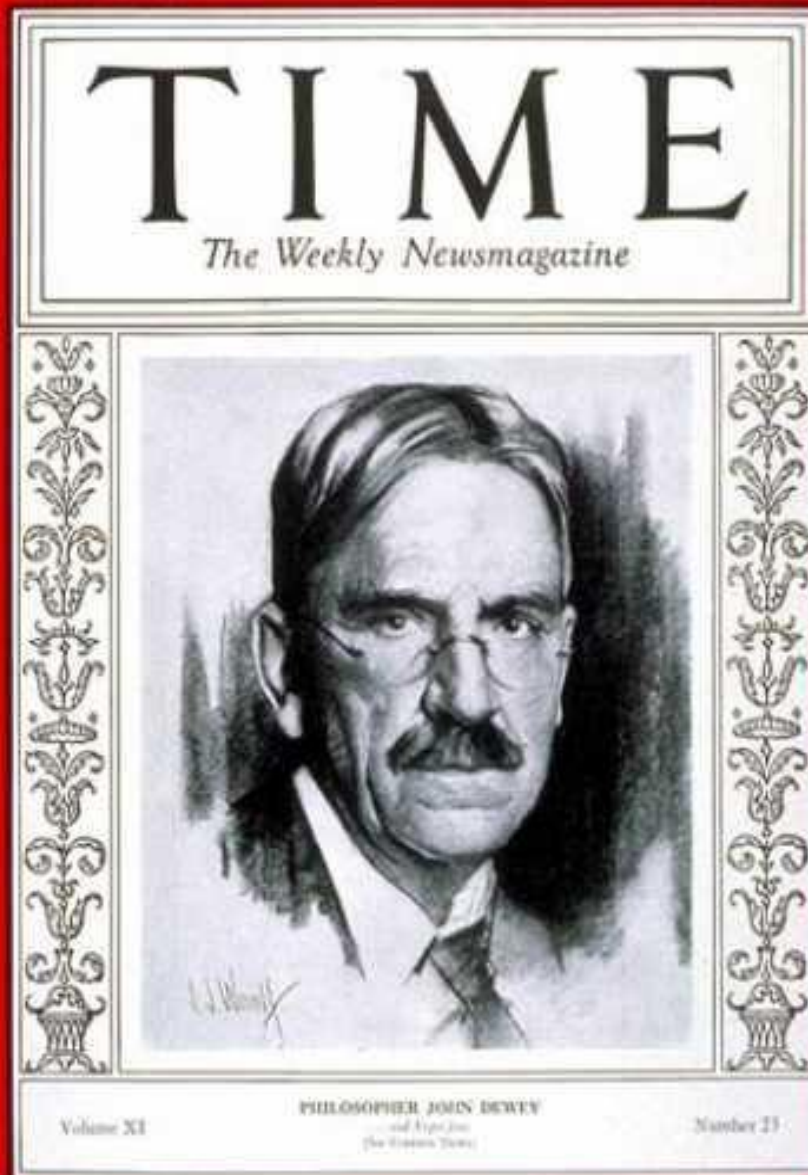
- Pragmatizam se drži činjenica prirodnih znanosti i konkretnog, vodeći pritom računa o praktičnoj vrijednosti/koristi neke teorije *u gotovom*
- **Ideja ili neka teorija je zapravo plan djelovanja koji vrijedi ovisno o korisnosti, tj. učinku**
- Ideje pomažu da se snalazimo u stvarnosti, tj. **spoznaja je sposobnost prilagođavanja**
- Istina je vrsta dobra koja se svodi na relativnu uspješnost neke ideje – stoga **nema čisto objektivnih istina**

- u kontekstu filozofije pragmatizma, Dewey zastupa tzv. **instrumentalizam**, po kojem je **cjelokupno ljudsko mišljenje i znanstveno-pojmovni aparat u konačnici samo alat ili instrument** za uspješno sređivanje osjetilnih podataka kao i za cjelokupno teorijsko i **praktično svladavanje životne stvarnosti** prilagodbom njenim uvjetima.
- Riječ je zapravo o rješavanju životnih problema, koji se mijenjaju ovisno o njihovom rješavanju.
- S rješavanjem problema mijenja se i istina, koja je zapravo sredstvo rješavanja problema
- Nema vječne istine ni vječne stvarnosti. U tome je šansa da ljudi postupno poboljšaju svijet.
- Dewey zastupa **optimističku filozofiju progresa**, bolje reći vjeru u progres. U tekstu "Moja pedagoška vjera" (My pedagogic creed, 1897) kao u propovijedi skoro religiozno povezuje školu i progres, a učitelja naziva "prorokom istinskog Boga" koji "uvodi u istinsko kraljevstvo božje".

Deweyjeva filozofija – kao i filozofski pragmatizam općenito – izraz je praktičnog duha američkog čovjeka, njegova dinamizma, vjere u modernu tehnologiju. Dewey pritom posebno nastoji povezati pragmatizam i američke demokratske i multikulturalne vrijednosti (jedinstvo u različitosti). Vjerovao je kako se zajednice obogaćuju kada ljudi dijele iskustva da bi riješili zajedničke probleme. Presudnu ulogu pritom pridaje odgoju i obrazovanju.

John Dewey
na naslovnici
tjednika *Time*,
4. lipnja 1928.

“Demokracija i jedinstveni, temeljni etički ideal humanosti za mene su jedno te isto”.

(John Dewey, 1884.)

- Tema demokracije prožima Deweyjeva djela, bilo da je povezuje s politikom, odgojem, komunikacijom ili novinarstvom.
- No, potpuna demokracija ne može se izgraditi pukim širenjem prava glasa; **potrebno je oblikovati javno mnijenje kao sferu plodne komunikacije između građana, stručnjaka, kao i političara koji će biti odgovorni za (ne)uspješnost odluka i postupaka koje poduzimaju**
- Jedna od ključnih Deweyjevih knjiga je **“Demokracija i odgoj: uvod u filozofiju odgoja” (1916)**

DEMOCRACY
AND
EDUCATION

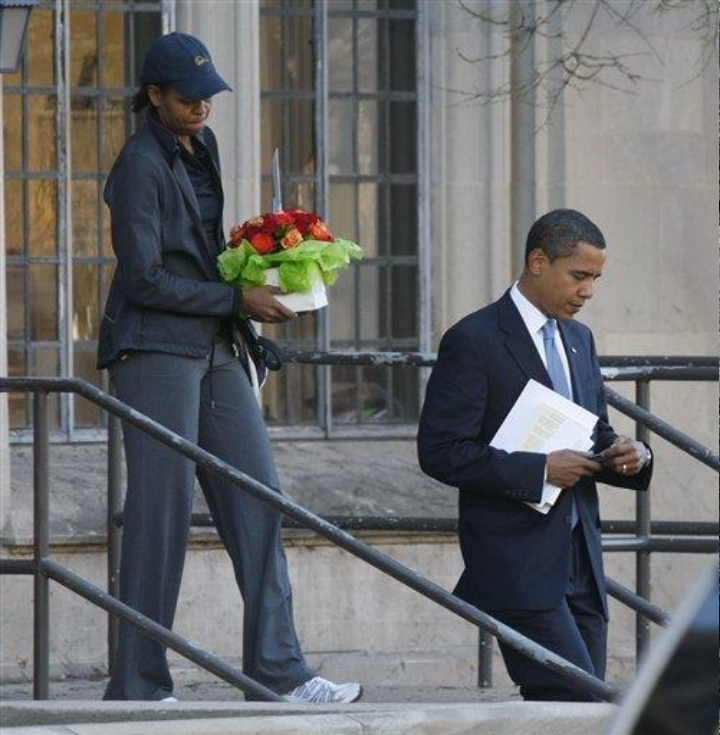
JOHN DEWEY

U ovoj knjizi Dewey tvrdi kako je čitava filozofija zapravo filozofija odgoja. Dewey time bitno doprinosi afirmaciji tog termina i te nove filozofske discipline.

U isto vrijeme stoga doživljava kritike mnogih filozofa, za koje je filozofija odgoja neka vrsta pomoćnog predmeta koji se nevoljko nudi budućim učiteljima.

- Razvoj demokracije je širenje društvenosti kao procesa komunikacije slobodnih i jednakih građana; **demokratska zajednica najbolje ostvaruje društvenu prirodu čovjeka**
- "**Demokracija i odgoj**" je protuodgovor Platonovu zagovoru elitističke vladavine kraljeva-filozofa, kao i **Rousseauovu** inzistiranju da mladog Emilea treba zaštititi od štetnog utjecaja društva koje je iskvarenog razvojem umjetnosti i znanosti
- **Rousseau pretjerano naglašava individualizam, a Platon društvo u odnosu na pojedinca.** Dewey smatra da je **dilema između društva i pojedinca lažna**, jer je njihov razvoj nerazlučiv
- Dewey smatra kako se **inteligencija povećava kooperativnom grupnom aktivnošću**; stoga odbacuje naglasak na individualnoj kompeticiji britanskog sociologa Spencera (pod utjecajem Darwina skovao frazu *survival of the fittest*)

- Zamišljajući odgoj i obrazovanje (*education*) kao sredstvo društvenog progresa, Dewey škole vidi blisko povezanima s društvom u cjelini. Uostalom, definira odgoj kao "umijeće oblikovanja ljudskih moći njihovim prilagođavanjem socijalnoj službi". U školama djeca uče sudjelovati u društvenom životu i uvode u kulturno nasljeđe, ali uče i rješavati probleme.
- Iako je nakon dvije godine rada u srednjoj školi i jedne u osnovnoj zaključio da mu to ne odgovara, nakon doktorata zapošljava se na *University of Chicago*, gdje 1896. pokreće eksperimentalnu školu (zamišljenu isprava kao laboratorij za studente socijalne psihologije)
- u vrijeme dok je bio direktor **University of Chicago Laboratory School (1896-1904)** testirao je uspješnost svoje filozofije odgoja kroz njenu primjenu u dječjim aktivnostima učenja i projektima (vidi: <http://www.ucls.uchicago.edu/>)

University of Chicago
Laboratory Schools

Znanstvena metoda je po Deweyju najučinkovitiji proces rješavanja problema; učeći rješavajući probleme djeca uče kako promišljati i usmjeravati svoje iskustvo u korist vlastitog razvoja. (“Nemoguće je predvidjeti definitivno što će civilizacija biti za dvadeset godina. Stoga je nemoguće pripremiti dijete za bilo koji precizniji skup uvjeta”).

Koraci u primjeni znanstvenog metoda na učenje:

1. Učenik u iskustvu susreće problem koji ga istinski zanima (tj. početak nije učiteljeva najava plana nastavne jedinice)
2. Učenik prepoznaje i definira problem
3. Učenik prikuplja informacije potrebne za rješavanje problema čitajući, istražujući, raspravljajući itd.
4. Učenik konstruira pokušaje rješenja problema
5. Učenik odabire moguće rješenje i testira ga kako bi vidio rješava li to problem, tj. potvrdio svoje znanje.

1. argument ZA:

Deweyjeva metoda omogućuje kontinuitet između neposrednog dječjeg iskustva i školskog kurikuluma koji nastaje i razvija se iz tog iskustva. Uslijed ovog kontinuiteta učenici lako razvijaju zanimanje i motivaciju, te postaju spremni slijediti svoje interese u širokom spektru područja od odgojnog značaja.

1. argument PROTIV:

Naglašavajući interese i potrebe djece i adolescenata, Deweyjeva metoda promašuje naglasiti važnu ulogu odraslih u prijenosu kulturnog nasljeđa. Ona također minimizira činjenicu da učenje često od djeteta zahtijeva da primijeni napor prije negoli razvije interes za neki predmet ili temu.

2. argument **ZA**:

Slobodna od apsolutnih vrijednosti utemeljenih neovisno o iskustvu, Deweyjeva metoda **ohrabruje učenike da propituju naslijeđene tradicije i vrijednosti, ideje i vjerovanja**. Ona utoliko njeguje eksperimentalan stav koji nužno **vodi invenciji i osposobljava ljude da koriste znanje kao sredstvo rješavanja problema** u svijetu koji se neprestano mijenja

2. argument **PROTIV**:

Deweyjeva metoda **lažno pretpostavlja da se znanstvena metoda može primijeniti na svaki problem bez dubljeg znanja o kontekstu problema**. Suprotno od toga, **važno je da učenici uče predmete sustavno** (kako bi shvatili kontekst) a ne eksperimentalno.

3. argument **ZA**:

Deweyjeva metoda istraživanja **zahtijeva slobodu mišljenja i propitivanja, te stoga ohrabruje demokratsku participaciju u društvu.** Stoga je primjerena kulturi koja uvažava demokraciju i otvorenu diskusiju o spornim pitanjima.

3. argument **PROTIV**:

Deweyjeva metoda je **pretjerano relativistička i situacionistička, nijeće postojanje univerzalnih istina i vrijednosti.** Kako bi preživjela i prosperirala, demokracija mora oživjeti i potvrditi temeljne domoljubne i tradicionalne vrijednosti, a **ne propitivati sve postojeće vrijednosti.**

4. argument **ZA**:

Deweyjev odgojni cilj - ljudski razvoj u ime daljnjeg razvoja - **promiče poučavateljsku fleksibilnost u kojoj su učitelji i učenici studenti slobodni odgovoriti na važna osobna i društvena pitanja.** Ovaj tip odgoja ohrabruje fleksibilne odgovore na poticaje iz okoliša, što je izuzetno potrebno u suvremenom tehnološkom i međusobno povezanom svijetu.

4. argument **PROTIV**:

Deweyjev argument kako je jedini cilj odgoja rast poradi daljnjeg rasta **zanemaruje potrebu za stabilnim standardima koji mogu ohrabriti intelektualna postignuća i ekonomsku produktivnost.** Škole, učitelji i učenici trebaju solidne ciljeve koji vode odgojni proces; neodređeni pojmovi o beskonačnom ljudskom razvoju nisu dovoljni.

Deweyjev kurikulum sastoji se od tri razine aktivnosti:

- 1. "pravljenje i djelovanje" u smislu uključivanja djece u projekte** u kojima ona istražuju svoj okoliš i stavljaju svoje ideje u konkretnu formu. Ove prve aktivnosti **razvijaju senzorne i motorne vještine i ohrabruju socijalizaciju kroz suradničke grupne projekte** (npr. šestogodišnjaci u Laboratory School obrađuju zemlju i beru plodove, kuhaju)
- 2. širenje učenikovih pojmova prostora i vremena** kroz projekte povijesti i geografije
- 3. "znanost"** dovodi učenike u dodir sa različitim predmetima poput biologije, kemije i društvenih studija koje oni trebaju dalje **koristiti kao resurse za rješavanje problema**

Učenje se postupno pomiče **od jednostavnog ali pažljivog promatranja okoliša prema planiranju djelovanja i konačno refleksiji i testiranju posljedica djelovanja.**

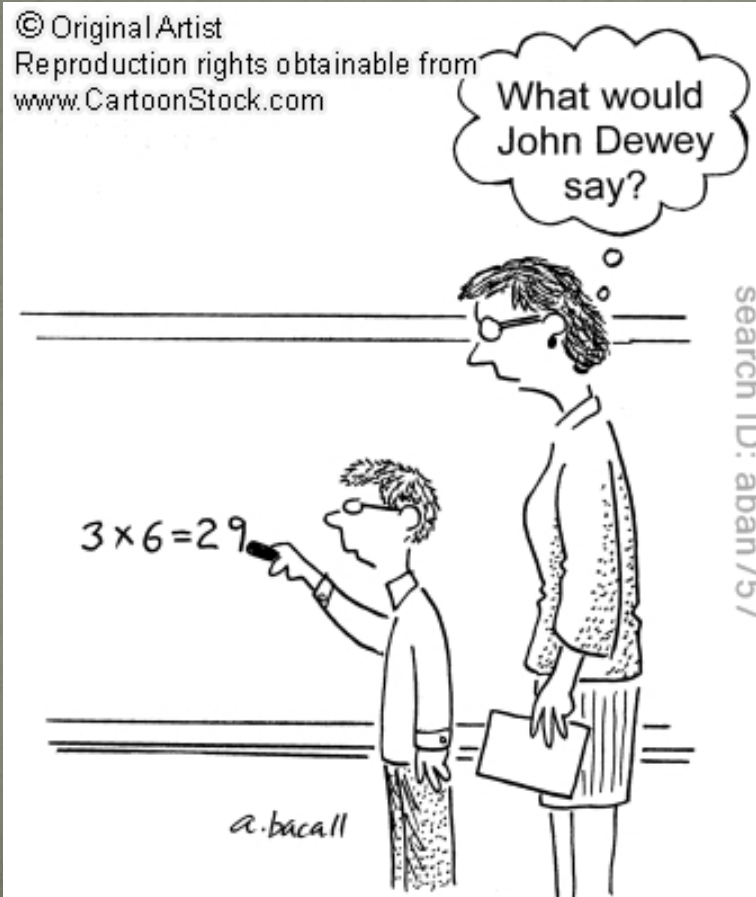
- **Laboratory School** je od početka imala ravnatelja i svoje učitelje; Dewey nije utjecao na njen svakodnevni rad
- škola je za Deweyja bila stalni izvor tjeskobe jer nije imala dovoljno sredstava. Bila je skupa, zahtijevala je puno entuzijazma od učitelja, uvijek na rubu gašenja zbog čisto ekonomskih razloga
- iako su tu testirane neke od Deweyjevih pedagoških ideja i stoga se zna nazvati “Deweyjeva škola”, **nemoguće je direktno povezati njegovu filozofiju i školsku praksu**
- tzv. “progresivni odgoj” kasnije je postao etiketa za odgojnu teoriju koja prenaglašava važnost učenja onoga što zanima dijete. No, Dewey je bio vrlo neprijateljski raspoložen prema marginalizaciji uloge učitelja. Njegovi su stavovi bili prije “**teacher-centred**” nego “**child-centred**”. Bio je u strahu da se njegov naglasak na potrebu uvažavanja dječjih sposobnosti i interesa ne uzme kao opravdanje za odbacivanje poučavanja.

- Labotorijska škola imala je **razrede od 8-10 učenika**, dok je većina javnih škola imala razrede od 40 ili više učenika
- Takvu školu s puno opreme mogu voditi samo učitelji koji su se u stanju okupiti i raspravljati o ciljevima, metodama, uspjesima i neuspjesima, mogućnostima promjene, drugim riječima:

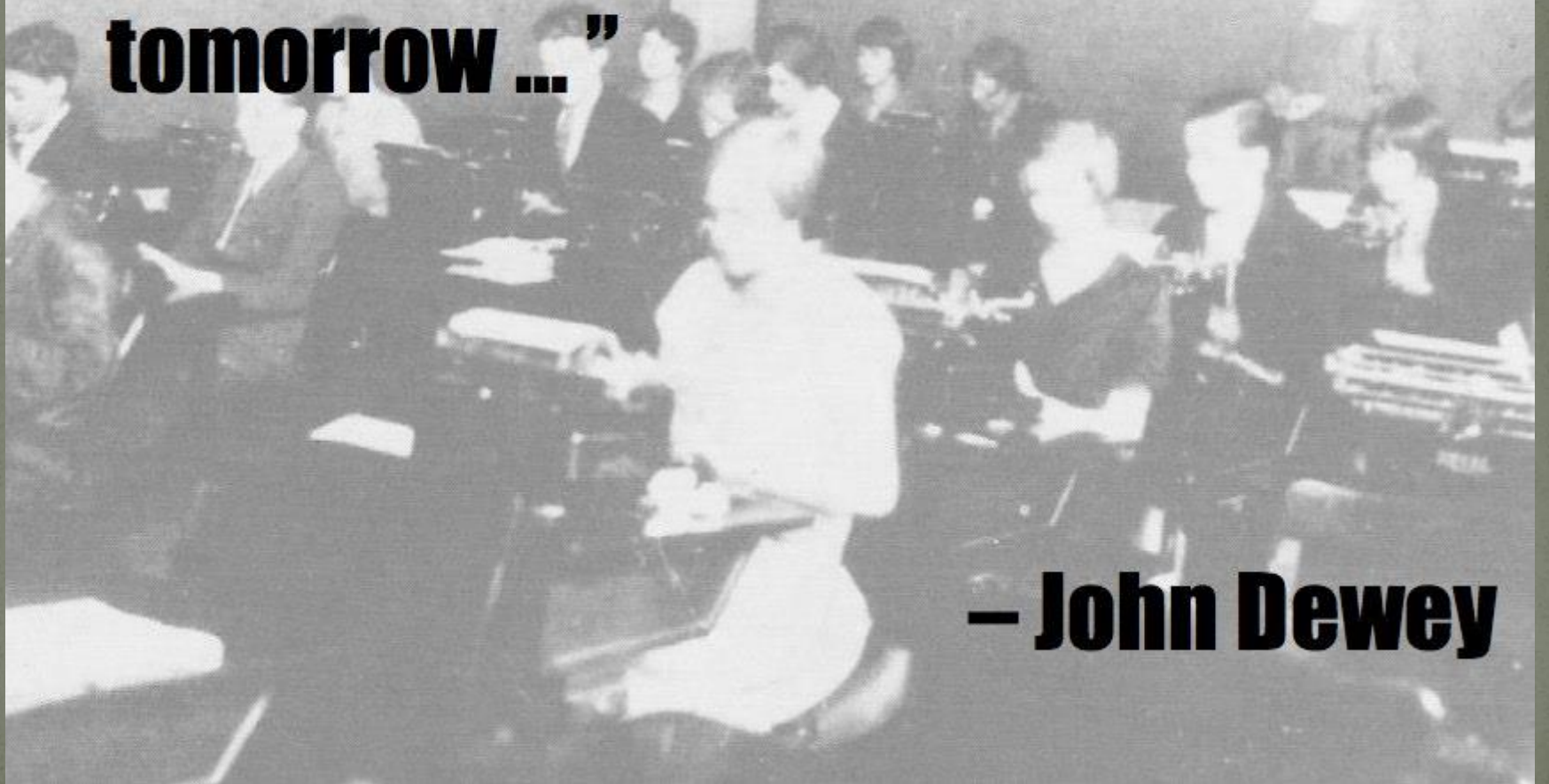
Deweyjeve škole su strahovito zahtjevne za učitelje. Naime, kako je negova filozofija odgoja odlučno teleološka (usmjerena svrhovito) na svakom stupnju dijete se vidi kao biće koje treba stupiti na idući stupanj razvoja, te se učitelj ne može koncentrirati samo na djetetova trenutna postignuća i interese.

Nikada nije bilo dovoljno učiteljskih škola koje stvaraju učitelje tako širokog raspona umijeća; **“obzirom na učiteljske plaće nikad nema dovoljno učitelja koji bi volonterski učili ono što je potrebno za Deweyjevsko obrazovanje”** (Alan Ryan).

Dewey nije bio zainteresiran za sekundarno obrazovanje. Mislio je da su do tog uzrasta učenici već stekli čvrste mentalne navike. Stoga nije čudno da ima vrlo malo slaganja o Deweyevu nasljeđu obzirom na bilo koji stupanj obrazovanja iznad prvih par godina osnovne škole!

**“... if we teach today as we taught
yesterday, we rob our children of
tomorrow ...”**

– John Dewey